

Mirosław Karpiuk

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

miroslaw.karpiuk@uwm.edu.pl

Przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów wojskowych

Prerequisites for Disciplinary Liability of Military Court Judges

STRESZCZENIE

Sądy wojskowe sprawują w Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości, a sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji RP oraz ustawom. Sędzia sądu wojskowego został zobowiązany, aby służyć wiernie państwu, stać na straży prawa, a powierzone obowiązki wypełniać sumiennie, orzekać zgodnie z przepisami prawa, bezstronnie, zaś w postępowaniu kierować się zasadami godności i uczciwości. Obok stosownej wiedzy, niezbędnej z punktu widzenia zajmowanego urzędu, sędzia powinien posiadać również odpowiednie cechy charakteru, pozwalające na sprawowanie tego urzędu godnie. Jedną z odpowiedzialności, niezależną od innych, jaką ponosi sędzia sądu wojskowego, jest odpowiedzialność dyscyplinarna. Przesłanką takiej odpowiedzialności jest popełnienie wykroczenia bądź przewinienia dyscyplinarnego. W związku z tym za delikt dyscyplinarny należy uznać m.in. naruszenie obowiązków sędziego, uchybienie powadze zajmowanego urzędu, naruszenie dyscypliny wojskowej, naruszenie zasad honoru i godności żołnierskiej. Jego popełnienie może skutkować nawet złożeniem sędziego sądu wojskowego z urzędu wraz z pozbawieniem ukaranego stopnia oficerskiego.

Słowa kluczowe: sędzia; sąd wojskowy; niezawisłość; odpowiedzialność dyscyplinarna; przewinienie dyscyplinarne

WPROWADZENIE

Sądy wojskowe powołane są do sprawowania w Siłach Zbrojnych RP wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych w zakresie, który przewidział ustawodawca, a także orzekania w innych sprawach, o ile zostały one przekazane do ich właściwości w ustawach szczególnych. Sądy wojskowe sprawują również wy-

miar sprawiedliwości w sprawach karnych w stosunku do osób, które nie należą do Sił Zbrojnych RP, jednak wyłącznie, gdy ustawy tak przewidują¹. Właściwość sądów wojskowych została zatem ograniczona do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych RP, a jedynie wyjątkowo (gdy ustawy tak przewidują) w stosunku do osób spoza Sił Zbrojnych RP oraz do spraw karnych, jedynie w drodze wyjątku (gdy ustawy tak przewidują) orzekają one w innych sprawach.

Sędziowie sądów wojskowych są według art. 23 § 1a p.u.s.w. powoływani na stanowiska sędziego wojskowego sądu garnizonowego lub sędziego wojskowego sądu okręgowego. Wynika to z organizacji sądownictwa wojskowego opartego na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości przez wojskowe sądy garnizonowe oraz wojskowe sądy okręgowe (w Sądzie Najwyższym organizacyjnie wydzielona jest Izba Wojskowa). Jako sędziów sądów wojskowych rozumie się żołnierzy zawodowych, którzy pełnią zawodową służbę wojskową na stanowiskach sędziów w sądach wojskowych².

Jednym z rodzajów odpowiedzialności, jaką ponosi sędzia sądu wojskowego, jest odpowiedzialność dyscyplinarna. Postępowanie dyscyplinarne jest postępowaniem niezależnym, odrębnym w tym sensie, że prowadzenie postępowania karnego w stosunku do sędziego sądu wojskowego nie wyklucza prowadzenia postępowania dyscyplinarnego i tym samym wydanie orzeczenia w postępowaniu karnym nie pozbawia możliwości wydania przez sąd dyscyplinarny odrębnego orzeczenia w sprawie.

¹ Art. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1198 ze zm.), dalej jako: p.u.s.w. Zob. także: M. Karpiuk, M. Czuryk, *Instytucja asystenta sędziego w sądach wojskowych po nowelizacji z dnia 28 marca 2012 r. ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych*, red. K. Dunaj, M. Stepnowska-Michaluk, Warszawa 2014, s. 84–85; M. Mazuryk, *Wymiar sprawiedliwości w zarysie*, [w:] *Ławnik – sędzia społeczny*, Warszawa 2013, s. 12; J. Kostrubiec, *Wymiar sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Prawo obronne Rzeczypospolitej Polskiej w zarysie*, red. M. Czuryk, W. Kitler, Warszawa 2014, s. 251–252. Ustrojodawca pozostawił ustawodawcy do unormowania m.in. sprawy dotyczące szczegółowej regulacji zasad funkcjonowania oraz organizacji sądownictwa wojskowego. Zob. B. Banaszak, *Przesłanki i cele reformy sądownictwa wojskowego*, „Przegląd Sejmowy” 2010, nr 6, s. 74–75. Zasadą jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez sądy powszechne, a przekazanie niektórych spraw sądom wojskowym powinno być podyktowane szczególnymi względami. Zob. S. Steinborn, *W sprawie optymalnego zakresu jurysdykcji sądów wojskowych*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 7–8, s. 60. Specyfiki sądów wojskowych można doszukiwać się na tle sprawowania wymiaru sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych RP. Zob. K. Dunaj, M. Giżyńska, *Konstytucyjne podstawy sądownictwa wojskowego*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych*, s. 24–25. Należy podkreślić, że w przypadku sądownictwa wojskowego muszą istnieć faktyczne (a nie teoretyczne) gwarancje właściwości, bezstronności, niezależności oraz niezawisłości. Brak tych gwarancji nie pozwalałby uznać sądów wojskowych za organy wymiaru sprawiedliwości. Zob. K. Dunaj, *Sądy wojskowe jako organy wymiaru sprawiedliwości*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, nr 4, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2015.24.4.9>, s. 13.

² Art. 6 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 1414 ze zm.), dalej jako: u.s.w.

WYKROCZENIA ORAZ PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNE JAKO PODSTAWA ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ SĘDZIÓW SĄDÓW WOJSKOWYCH

Za wykroczenia oraz przewinienia dyscyplinarne sędziowie sądów wojskowych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną przed sądami dyscyplinarnymi, co wprost wynika z art. 37 § 1 p.u.s.w. Odpowiedzialność dyscyplinarna ponoszona jest ze względu na naruszenia, do których ustawodawca zalicza wykroczenia i przewinienia dyscyplinarne. Właściwe w zakresie orzekania o tej odpowiedzialności są sądy dyscyplinarne. Nie są to sądy powoływane specjalnie na tę okoliczność, lecz realizujące dodatkowe kompetencje obok celu nadrzędnego, jakim jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych RP.

Odpowiedzialności za wykroczenie podlega wyłącznie ten, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany. Nie popełnia wykroczenia sprawca czynu zabronionego w przypadku, gdy nie można przypisać mu winy w czasie czynu³. Powyższe oznacza, że opis czynu zabronionego, który składa się na jego typ, musi być zawarty w akcie prawnym o randze ustawowej (*lex scripta*), w związku z czym podstawą kryminalizacji nie mogą być żadne akty normatywne o charakterze podustawowym, nawet gdy stanowią źródło powszechnie obowiązującego prawa⁴. Z kolei ustalenie braku społecznej szkodliwości odnosi się zawsze do czynu, który wyczerpuje ustawowe znamiona dyspozycji normy sankcjonowanej. Tego rodzaju ustalenie jest możliwe wyłącznie w następstwie stwierdzenia takich cech konkretnego czynu, które ujawniają tak dalece odbiegające od założonego przez ustawodawcę wzorca czynu zabronionego, że nie pozwalają na przyjęcie, iż czyn ten jest społecznie szkodliwy, zatem objęty karą. Należy przy tym podkreślić, że przedmiotem oceny organu stosującego prawo może być wyłącznie konkretny czyn⁵.

³ Art. 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1094 ze zm.), dalej jako: k.w. Odpowiedzialność za wykroczenie dotyczy popełnienia czynu bezprawnego, społecznie szkodliwego oraz zawnionego. Zob. T. Grzegorzczuk, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczuk, Warszawa 2013, s. 27. Wykroczenia co do zasady nie mogą być oceniane jako czyny społecznie szkodliwe w takim samym stopniu, jak przestępstwa. Jeżeli wymaga się dla przestępstwa społecznej szkodliwości w stopniu większym niż znikomy, to dla wykroczeń pozostaje ocena, która jest związana ze znikomym stopniem społecznej szkodliwości czynu. Zob. T. Bojarski, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2013, s. 31. Przypisanie obwinionemu winy w czasie czynu według art. 1 § 2 k.w. jest dopuszczalne w przypadku, gdy stopień jej prawdopodobieństwa jest na tyle wysoki, że wariant przeciwny (a zatem ustalenie braku winy skutkujące uniewinnieniem) jest z punktu widzenia przeciętnie roztropnego człowieka praktycznie wykluczony. Por. wyrok SN z dnia 6 grudnia 2012 r., V KK 375/12, LEX nr 1231662.

⁴ Wyrok SN z dnia 26 sierpnia 2009 r., III KK 226/09, LEX nr 522816.

⁵ Postanowienie SN z dnia 17 grudnia 2003 r., V KK 222/03, LEX nr 83772. Ustalenie, że stopień społecznej szkodliwości wykroczenia jest znikomy, rzutuje co najwyżej na rodzaj oraz rozmiar

Przewinieniem dyscyplinarnym, według art. 37 § 2 p.u.s.w., jest naruszenie obowiązków sędziego (w tym oczywista oraz rażąca obraza przepisów prawa), uchybienie powadze stanowiska sędziowskiego, naruszenie dyscypliny wojskowej czy zasad honoru i godności żołnierskiej⁶. Tak skonstruowane przesłanki odpowiedzialności mają charakter mieszany – dwie pierwsze odnoszą się do roli sędziego jako osoby sprawującej wymiar sprawiedliwości, a pozostałe nawiązują do jego roli jako żołnierza zawodowego⁷. Determinantem deliktu dyscyplinarnego obok wykroczenia jest więc także popełnienie przewinienia dyscyplinarnego, którego znamiona określa art. 37 § 2 p.u.s.w.

Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli, nie mogą należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej, której nie da się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów⁸. Konstytucja RP wprowadza zatem zakazy skierowane do sędziów, w tym sędziów sądów wojskowych, za naruszenie których ponoszą oni odpowiedzialność, w tym dyscyplinarną.

Konstytucja RP z zasadą niezawisłości łączy niepołączalność stanowiska sędziego z należeniem do partii politycznej oraz związku zawodowego. Zakaz ten dotyczy wszelkich postaci członkostwa w różnych formach organizacji, które można zakwalifikować jako partie polityczne i związki zawodowe. Ustrojodawca wprowadza ponadto zakaz prowadzenia działalności publicznej, ale tylko tej, której nie da się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów, w związku z powyższym Konstytucja RP pozwala sędziom korzystać z wolności i praw politycznych oraz innych, jednak gdy w niczym to nie uchybia niezależności sądów i pozwala zachować niezawisłość, a tym samym bezstronność⁹.

Ogólną zasadę niepołączalności urzędu sędziego z inną działalnością, wyrażoną w Konstytucji RP, w stosunku do sędziów sądów wojskowych potwierdza art. 21 § 3 p.u.s.w., według którego w okresie zajmowania stanowiska sędzia sądu wojskowego nie może należeć do partii politycznych ani brać udziału w żadnej działalności politycznej.

reakcji organu orzekającego w stosunku do obwinionego. Zob. postanowienie SN z dnia 10 czerwca 2003 r., II KK 87/03, LEX nr 78371.

⁶ Zob. także: K. Sikora, *Sądownictwo wojskowe*, [w:] *Prawo wojskowe*, red. M. Czuryk, M. Karpiuk, Warszawa 2015, s. 196–197.

⁷ Wyrok TK z dnia 17 listopada 2009 r., SK 64/08, OTK ZU 2009, nr 10A, poz. 148.

⁸ Art. 178 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej jako: Konstytucja RP.

⁹ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 791–792. Zakazy zawarte w art. 178 ust. 3 Konstytucji RP mają skłaniać sędziów do zachowania bezstronności politycznej, światopoglądowej, religijnej czy ideologicznej, jak też do nieulegania wpływom zorganizowanym interesom grupowym. Zob. P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Warszawa 2008, s. 351.

Ustawodawca jako przewinienie dyscyplinarne kwalifikuje m.in. naruszenie obowiązków sędziego. Jednym z takich obowiązków jest zachowanie tajemnicy. Na sędziego sądu wojskowego nałożony został obowiązek zachowania tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na swój urząd, poza jawną rozprawą sądową. Obowiązek ten trwa także po ustaniu stosunku służbowego. Obowiązek zachowania tajemnicy ustaje w przypadku, gdy sędzia składa zeznania jako świadek przed sądem, chyba że ujawnienie tajemnicy zagraża dobru państwa bądź takiemu ważnemu interesowi prywatnemu, który nie jest sprzeczny z celami wymiaru sprawiedliwości. W tych przypadkach od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić sędziego Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej¹⁰. Obowiązek zachowania tajemnicy powstaje z chwilą nawiązania stosunku służbowego i trwa też po jego ustaniu¹¹.

Według art. 70 p.u.s.w. w zw. z art. 86 p.u.s.p. sędzia sądu wojskowego nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach, o ile wykonywanie tego zatrudnienia nie przeszkadza w pełnieniu obowiązków sędziego. Sędziemu sądu wojskowego nie wolno również podejmować innego zajęcia ani sposobu zarobkowania, które przeszkadzałoby w pełnieniu obowiązków sędziego, mogłoby osłabiać zaufanie do jego bezstronności lub przynieść ujmę godności urzędu sędziego. Regułą jest zakaz dodatkowego zatrudnienia, jednak ustawodawca przewiduje pod pewnymi warunkami możliwość zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym lub naukowym. To dodatkowe zatrudnienie nie może przekraczać pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na powyższych stanowiskach, jest więc ograniczone czasem pracy, oraz jednocześnie nie może przeszkadzać w pełnieniu obowiązków sędziego sądu wojskowego. Nie jest przy tym istotna forma nawiązania stosunku pracy. Zakazane jest podejmowanie „innego zajęcia” czy też „sposobu zarobkowania”, nieliczącego z godnością urzędu sędziego sądu wojskowego.

Nawet jednorazowe „inne zajęcie” może kolidować z obowiązkami bądź przynieść ujmę godności urzędu (art. 86 § 2 p.u.s.p.)¹², dlatego jego podjęcie może stanowić delikt dyscyplinarny, w związku z którym na sędziego sądu wojskowego może zostać nałożona odpowiednia kara dyscyplinarna. W ramach postępowania dyscyplinarnego każdorazowo należy zbadać, czy „inne zajęcie” lub „spo-

¹⁰ Art. 70 p.u.s.w. w zw. z art. 85 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 133 ze zm.), dalej jako: p.u.s.p.

¹¹ K. Gonera, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 431.

¹² Wyrok SN z dnia 26 lutego 2015 r., SNO 3/15, LEX nr 1656523.

sób zarobkowania” przeszkadza w pełnieniu obowiązków sędziego sądu wojskowego, osłabia zaufanie do jego bezstronności lub przynosi ujmę godności urzędu sędziego.

Regulacja wynikająca z art. 86 p.u.s.p. (mająca też zastosowanie do sędziów sądów wojskowych) daje sędziom możliwość podejmowania dodatkowego zatrudnienia i nie muszą być to sporadyczne umowy zlecenia. W ośrodkach akademickich praca sędziego jako nauczyciela akademickiego nie należy do rzadkości. To, czy sędzia podejmie dodatkowe zatrudnienie, wynika po części z jego woli do wykonywania dodatkowego zatrudnienia oraz z możliwości podjęcia takiego zatrudnienia¹³. Należy przy tym pamiętać, że ograniczenie możliwości podejmowania dodatkowego zatrudnienia przez sędziego stanowi gwarancję niezawisłości sędziowskiej. Współcześnie dosyć często można zaobserwować zjawisko przenikania świata biznesu do różnych środowisk zawodowych, w związku z czym z dużą dozą ostrożności trzeba podchodzić do zatrudniania sędziów poza sądem¹⁴.

Na mocy art. 70 p.u.s.w. w zw. z art. 89 § 1 p.u.s.p. na sędziego sądu wojskowego ustawodawca nałożył obowiązek zachowania drogi służbowej. Żądania, wystąpienia oraz zażalenia w sprawach związanych z pełnionym urzędem sędziego sądu wojskowego może wносить wyłącznie w drodze służbowej, w tych sprawach nie może on zwracać się do instytucji i osób postronnych ani podawać tych spraw do wiadomości publicznej¹⁵. Naruszenie tego obowiązku stanowi delikt dyscyplinarny.

Zachowanie drogi służbowej oznacza zwracanie się do właściwych organów za pośrednictwem organów niższego rzędu. Nie można jednak wykluczyć w niektórych sytuacjach zwrócenia się bezpośrednio do organu wyższego rzędu, gdy sprawa dotyczy czynności tego organu (organu wyższego rzędu) bądź gdy organ nie nadał biegu wcześniejszemu wystąpieniu sędziego¹⁶.

Ustawodawca w art. 70 p.u.s.w. w zw. z art. 90 p.u.s.p. nakłada na sędziego sądu wojskowego obowiązek niezwłocznego informowania o toczącej się sprawie sądowej, w której występuje jako strona lub uczestnik postępowania. Przewinienie służbowe polegające na naruszeniu przez sędziego powyższego obowiązku stanowi przewinienie dyscyplinarne formalne, ponieważ dla jego dokonania nie jest niezbędny skutek¹⁷.

¹³ Wyrok Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 18 grudnia 2013 r., III U 1581/13, LEX nr 1718534.

¹⁴ M. Śladkowski, *Podejmowanie dodatkowego zatrudnienia przez sędziów w świetle Konstytucji RP*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, t. 22, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2014.22.0.361>, s. 368.

¹⁵ Zob. także: wyrok SN z dnia 2 lipca 2003 r., SNO 38/03, LEX nr 472135.

¹⁶ K. Gonera, *op. cit.*, s. 449.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 5 czerwca 2014 r., SNO 22/14, LEX nr 1480064.

Sędzia sądu wojskowego jest zobowiązany postępować zgodnie ze ślubowaniem sędziowskim oraz stale podnosić kwalifikacje zawodowe, co określa art. 21 § 1 p.u.s.w. Obowiązek stałego podnoszenia kwalifikacji przez sędziego nakładany jest również na mocy art. 70 p.u.s.w. stosowanego w zw. z art. 82a § 1 p.u.s.p.

Jak wynika z art. 70 p.u.s.w. w zw. z art. 66 p.u.s.p., przy powołaniu sędziego sądu wojskowego składa ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej według następującej roty: „Ślubuję uroczyście jako sędzia sądu wojskowego służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, stać na straży prawa, obowiązki sędziego wypełniać sumiennie, sprawiedliwość wymierzać zgodnie z przepisami prawa, bezstronnie według mego sumienia, dochować tajemnicy prawnie chronionej, a w postępowaniu kierować się zasadami godności i uczciwości”. Składający ślubowanie może także dodać na końcu zwrot: „Tak mi dopomóż Bóg”. Z rotacji ślubowania sędziego, składanego wobec Prezydenta RP, wynika w dużej mierze wzorzec postępowania sędziego – rota stanowi esencję zasad etyki zawodowej sędziów¹⁸.

Sędzia, działając zgodnie ze ślubowaniem złożonym przy obejmowaniu stanowiska, powinien wymierzać sprawiedliwość bezstronnie. Z tego względu powinien unikać zachowań, które podważają zaufanie uczestników postępowania sądowego do zachowania przez niego bezstronności przy sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, w szczególności powinien powstrzymać się od wyrażania w sposób pozaprocesowy własnych sądów oraz opinii odnośnie do okoliczności objętych postępowaniem sądowym. Nieprzestrzeganie tej zasady nie tylko podważa zaufanie uczestników postępowania sądowego do konkretnego sędziego, ale też do sądu jako organu wymiaru sprawiedliwości¹⁹. Zbadanie, czy doszło do tego rodzaju naruszenia, może być przedmiotem postępowania dyscyplinarnego.

Z treści ślubowania wynika nakaz postępowania sędziego w sposób, który nie uchybia godności urzędu, w związku z czym popełnienie umyślnego przewinienia dyscyplinarnego, stanowiącego rażące naruszenie porządku prawnego, skutkuje również utratą kwalifikacji do sprawowania urzędu sędziego²⁰.

Godność nabywana w chwili objęcia urzędu sędziego to atrybut, który zapewnia autorytet sądu i sędziego osobiście. Chociaż jest to pojęcie niedefiniowalne, to jednak wiąże się z wzorcem postępowania sędziego wynikającym z przepisów prawa, norm etyki zawodowej oraz innych norm moralnych, zapisanych i niezapisanych w zbiorze etyki zawodowej sędziów. Z godnością urzędu sędziego i cechującą każdego sędziego nieskazitelną charakteru związane są ustalone standardy postępowania sędziego, które powinny stanowić wzór dla innych i którego efektem powinno być wzbudzenie szacunku. Sędziowie są przedmiotem uważnej

¹⁸ M. Laskowski, *Ustawowe pojęcie „nieskazitelnosci charakteru”*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6, s. 53.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 30 marca 2012 r., SNO 7/12, LEX nr 1215808.

²⁰ Wyrok SN z dnia 15 września 2004 r., SNO 32/04, LEX nr 568935.

obserwacji prowadzonej pod kątem wymogów wynikających z obowiązku sprawowania urzędu z godnością. Oczekuje się od nich o wiele więcej niż od przeciętnego członka społeczeństwa. Wzorzec postępowania, który jest powiązany z godnością urzędu, wiąże sędziego nie tylko w czasie wykonywania obowiązków służbowych, ale i poza służbą²¹.

Ustawodawca w art. 28 § 1 p.u.s.w. zobowiązuje sędziów sądów wojskowych do złożenia oświadczenia o swoim stanie majątkowym, które dotyczy majątku osobistego oraz objętego małżeńską wspólnością majątkową. Niezłożenie takiego oświadczenia jest niedopełnieniem obowiązków i stanowi delikt dyscyplinarny. Przewinieniem dyscyplinarnym może być także złożenie niekompletnego oświadczenia majątkowego, w którym zabraknie w szczególności następujących informacji, na które wskazuje art. 28 § 1 p.u.s.w.: o posiadanych zasobach pieniężnych, nieruchomościach, udziałach oraz akcjach w spółkach prawa handlowego; o nabytym przez tę osobę albo jej małżonka od Skarbu Państwa, innej państwowej osoby prawnej, gminy, związku międzygminnego, powiatu, związku powiatów, związku powiatowo-gminnego lub związku metropolitalnego mieniu, które podlegało zbyciu w drodze przetargu; o prowadzeniu działalności gospodarczej; o pełnieniu funkcji w spółkach prawa handlowego lub spółdzielniach, z wyjątkiem funkcji w radzie nadzorczej spółdzielni mieszkaniowej.

Sędzia sądu wojskowego powinien w służbie i poza służbą strzec powagi stanowiska sędziowskiego i unikać wszystkiego, co mogłoby przynieść ujmę godności sędziego lub osłabić zaufanie do jego bezstronności, które to zasady wprowadza art. 21 § 2 p.u.s.w. Związane są one z godnością urzędu, której uchybienie powoduje, że sędzia sądu wojskowego ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną. Deliktem dyscyplinarnym będzie zatem uchybienie powadze stanowiska sędziowskiego. Może ono nastąpić zarówno w służbie, jak i w życiu prywatnym²². Uchybienie powadze stanowiska sędziowskiego jest pojęciem niedookreślonym, które łączy i uchybienia natury prawnej, i etycznej czy obyczajowej.

Jako przewinienie dyscyplinarne ustawodawca rozumie, obok naruszenia obowiązków sędziego, również naruszenie dyscypliny wojskowej. Normatywne pojęcie dyscypliny wojskowej to przestrzeganie przez żołnierza przepisów prawa dotyczących służby wojskowej oraz innych przepisów prawa, które przewidują odpowiedzialność dyscyplinarną na zasadach i w trybie ustawowo określonym, jak też wykonywanie rozkazów i decyzji wydanych w sprawach służbowych²³.

²¹ Wyrok SN z dnia 22 czerwca 2015 r., SNO 34/15, LEX nr 1747852. „Godność urzędu” to świadomość jego wartości oraz szacunek dla niego żywiony zarówno przez osoby go pełniące, jak i przez osoby postronne, a nawet całe społeczeństwo. Zob. postanowienie TK z dnia 22 marca 2000 r., P 12/98, OTK ZU 2000, nr 2, poz. 67.

²² Zob. także: J. Bodio, *Status sędziów sądów wojskowych*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych*, s. 58.

²³ Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz.U. nr 190,

Przewinieniem dyscyplinarnym jest ponadto naruszenie zasad honoru i godności żołnierskiej. Zasady etyki oraz honoru i godności żołnierzy zawodowych zostały określone w Kodeksie Honorowym Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego, opracowanym i przyjętym przez organy przedstawicielskie żołnierzy zawodowych, jak określa art. 108a u.s.w. Kodeks ten został przyjęty uchwałą Zgromadzenia Mężów Zaufania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej dnia 17 października 2006 r.

Godność żołnierza zawodowego jest wartością, która wypływa z szacunku dla samego siebie, poczucia dumy z przynależności do społeczności wojskowej oraz podjęcia szczególnych zobowiązań wobec Ojczyzny. Z kolei honor żołnierza zawodowego powinien być rozumiany jako postawy i działania, które znamionują uczciwego i prawego człowieka. Jest on źródłem jego czci oraz moralnych wartości środowiska zawodowego. Do fundamentalnych cnot żołnierza zawodowego zaliczane są: patriotyzm, męstwo, uczciwość, odpowiedzialność, sprawiedliwość, prawdomówność i solidarność zawodowa. Żołnierz zawodowy otacza szczególną czcią godło, barwy narodowe i hymn państwowy. Jest wierny przysiędze wojskowej i sztandarowi, szanuje mundur wojskowy, który uosabia uświęcone tradycją wartości oręza polskiego, utożsamia się z tradycjami i dobrym imieniem macierzystej jednostki wojskowej, respektuje normy prawne i społeczne, szanuje instytucje państwa i społeczeństwa. Żołnierza zawodowego cechuje szczerłość i szacunek dla innych, stawia on zawsze dobro służby ponad ambicje osobiste, dba o wizerunek wojska i etos służby, z którymi się utożsamia, nie dopuszcza się czynów, które narażają na uszczerbek jego honoru i dobre imię wojska. Czynami niegodnymi żołnierza są m.in.: zdrada Ojczyzny, tchórzostwo na polu walki, obłuda, prywata, niewywiązywanie się z przyjętych zobowiązań²⁴. Kodeks Honorowy Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego stanowi swoiste *credo* etyczne określające zasady, którymi żołnierz zawodowy, w tym sędzia sądu wojskowego, ma się kierować, pełniąc służbę, ale i poza nią. Naruszenie godności i honoru żołnierza zawodowego, w tym pełniącego zawodową służbę wojskową na stanowisku sędziego w sądzie wojskowym, powinno być postrzegane jako delikt dyscyplinarny, którego popełnienie skutkuje odpowiedzialnością dyscyplinarną i wymierzeniem kary dyscyplinarnej odpowiadającej wadze naruszenia.

Według postanowień k.h.ż.z. żołnierz zawodowy w służbie: 1) gotowy jest do spełniania obowiązków wobec Ojczyzny nawet za cenę własnego życia, 2) jest świadomy, że swoim postępowaniem zawsze reprezentuje państwo polskie

poz. 1474 ze zm.). Zob. także: R. Galicki, *Podstawy prawne utrzymywania i umacniania dyscypliny wojskowej*, [w:] *Prawo wojskowe*, s. 56–57.

²⁴ Kodeks Honorowy Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego stanowiący załącznik do ogłoszenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie ogłoszenia „Kodeksu Honorowego Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego” (Dz.Urz. MON nr 5, poz. 55), dalej jako: k.h.ż.z.

oraz jego siły zbrojne, 3) kształtuje pozytywne cechy charakteru i podnosi kwalifikacje zawodowe, 4) w stosunku do przełożonych przejawia szacunek, szczerść oraz gotowość do realizacji zadań, 5) poczuwa się zawsze do odpowiedzialności za podjęte decyzje i działania, a przy tym nie obarcza innych winą, 6) jako przełożonego w każdej sytuacji obowiązuje go kultura dowodzenia, 7) rozkazy oraz polecenia podporządkowuje zawsze dobru służby, 8) w relacjach z podwładnymi i współpracownikami wyraża szacunek dla drugiego człowieka oraz jego godności osobistej, kieruje się poczuciem sprawiedliwości oraz dąży do umacniania więzi koleżeńskich. Poza służbą: 1) w środowisku społecznym prezentuje najwyższe wartości moralne i obyczajowe, będąc przy tym wzorem kultury osobistej i dobrego wychowania, 2) dąży do umiejętnego łączenia potrzeb służby z troską o dobro swojej rodziny, 3) odnosi się z szacunkiem i zrozumieniem do obowiązków oraz potrzeb rodzinnych swoich podwładnych i kolegów, 4) dąży do integracji swojego środowiska zawodowego, a w kontaktach towarzyskich prezentuje postawę otwartości, 5) nie jest obojętny wobec negatywnych postaw i poczynań, przy tym udziela pomocy potrzebującym oraz występuje w obronie pokrzywdzonych, 6) nie podejmuje działalności, która naruszałaby jego dobre imię i dobre imię Sił Zbrojnych RP. Zważając na powyższe, należy stwierdzić, że sędzia sądu wojskowego jako żołnierz zawodowy świadczy swoją postawą, zarówno będąc na służbie, jak i poza nią, w związku z czym powinien nie tylko respektować standardy etyczne i prawne, być odpowiedzialny i oddany państwu, ale też prezentować wysokie wartości moralne i być wzorem postępowania. Wymagania etyczne w stosunku do sędziego sądu wojskowego są ważne i konieczne, co wynika z jego statusu z jednej strony jako sędziego, a z drugiej – jako żołnierza zawodowego.

Sędziowie sądów wojskowych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną nie tylko od momentu powołania na stanowisko sędziego. Takiej odpowiedzialności podlegają również za działalność sprzed powołania. Sytuację tę reguluje art. 37 § 3 p.u.s.w., wskazując, że sędzia odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska w przypadku, gdy przez takie postępowanie uchybił obowiązkowi piastowanego wówczas urzędu państwowego bądź okazał się niegodnym stanowiska sędziego. Odpowiedzialność dyscyplinarną za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska sędziego sądu wojskowego ponosi w dwóch przypadkach. Jeżeli przez swoje postępowanie uchybił obowiązkowi zajmowanemu wtedy urzędowi państwowemu, w tym wynikającemu z pragmatyki zawodowej, lub okazał się niegodnym stanowiska sędziego, przy czym ta druga przesłanka ma charakter nieostry i może przysparzać trudności interpretacyjnych, więc należy ją stosować rozważnie.

BIBLIOGRAFIA

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Banaszak B., *Przesłanki i cele reformy sądownictwa wojskowego*, „Przeгляд Sejmowy” 2010, nr 6.
- Bodio J., *Status sędziów sądów wojskowych*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych*, red. K. Dunaj, M. Stepnowska-Michaluk, Warszawa 2014.
- Bojarski T., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2013.
- Dunaj K., *Sądy wojskowe jako organy wymiaru sprawiedliwości*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, nr 4, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2015.24.4.9>.
- Dunaj K., Giżyńska M., *Konstytucyjne podstawy sądownictwa wojskowego*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych*, red. K. Dunaj, M. Stepnowska-Michaluk, Warszawa 2014.
- Galicki R., *Podstawy prawne utrzymywania i umacniania dyscypliny wojskowej*, [w:] *Prawo wojskowe*, red. M. Czuryk, M. Karpiuk, Warszawa 2015.
- Gonera K., [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013.
- Grzegorzczak T., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013.
- Karpiuk M., Czuryk M., *Instytucja asystenta sędziego w sądach wojskowych po nowelizacji z dnia 28 marca 2012 r. ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych*, red. K. Dunaj, M. Stepnowska-Michaluk, Warszawa 2014.
- Kodeks Honorowy Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego stanowiący załącznik do obwieszczenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie ogłoszenia „Kodeksu Honorowego Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego” (Dz.Urz. MON nr 5, poz. 55).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Kostrubiec J., *Wymiar sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Prawo obronne Rzeczypospolitej Polskiej w zarysie*, red. M. Czuryk, W. Kitler, Warszawa 2014.
- Laskowski M., *Ustawowe pojęcie „nieskazitelności charakteru”*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6.
- Mazuryk M., *Wymiar sprawiedliwości w zarysie*, [w:] *Ławnik – sędzia społeczny*, Warszawa 2013.
- Postanowienie SN z dnia 10 czerwca 2003 r., II KK 87/03, LEX nr 78371.
- Postanowienie SN z dnia 17 grudnia 2003 r., V KK 222/03, LEX nr 83772.
- Postanowienie TK z dnia 22 marca 2000 r., P 12/98, OTK ZU 2000, nr 2, poz. 67.
- Sikora K., *Sądownictwo wojskowe*, [w:] *Prawo wojskowe*, red. M. Czuryk, M. Karpiuk, Warszawa 2015.
- Steinborn S., *W sprawie optymalnego zakresu jurysdykcji sądów wojskowych*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 7–8.
- Śladkowski M., *Podejmowanie dodatkowego zatrudnienia przez sędziów w świetle Konstytucji RP*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, t. 22, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2014.22.0.361>.
- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1094 ze zm.).
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1198 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 133 ze zm.).
- Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 1414 ze zm.).
- Ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz.U. nr 190, poz. 1474 ze zm.).
- Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Warszawa 2008.
- Wyrok SN z dnia 2 lipca 2003 r., SNO 38/03, LEX nr 472135.
- Wyrok SN z dnia 15 września 2004 r., SNO 32/04, LEX nr 568935.
- Wyrok SN z dnia 26 sierpnia 2009 r., III KK 226/09, LEX nr 522816.
- Wyrok SN z dnia 30 marca 2012 r., SNO 7/12, LEX nr 1215808.

Wyrok SN z dnia 6 grudnia 2012 r., V KK 375/12, LEX nr 1231662.

Wyrok SN z dnia 5 czerwca 2014 r., SNO 22/14, LEX nr 1480064.

Wyrok SN z dnia 26 lutego 2015 r., SNO 3/15, LEX nr 1656523.

Wyrok SN z dnia 22 czerwca 2015 r., SNO 34/15, LEX nr 1747852.

Wyrok Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 18 grudnia 2013 r., III U 1581/13, LEX nr 1718534.

Wyrok TK z dnia 17 listopada 2009 r., SK 64/08, OTK ZU 2009, nr 10A, poz. 148.

SUMMARY

In the Republic of Poland, military courts exercise judicial power and their judges are independent and subject only to the Constitution of Poland and legal acts. The judge of a military court is obliged to serve their country faithfully, uphold the law, perform entrusted duties conscientiously, decide impartially on the basis of legal regulations and be guided by the principles of dignity and integrity. Apart from technical competences, the judge should possess the appropriate traits of the character allowing for the dignified representation in the office. One of the responsibilities (being independent from the others) that is imposed on any judge of a military court is disciplinary liability. The prerequisite for such liability is committing an offense or a disciplinary misdemeanour. That is why, the disciplinary tort includes, among other things, the breach of judicial duties, the breach of dignity of the office, the violation of military discipline, and the breach of the principles of military honour and dignity. This may even result in discharging from the office along depriving the judge of their office rank.

Keywords: judge; military court; independence; disciplinary liability; disciplinary misdemeanour